

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Tikroji prabanga

Namuose, šalia knygų lentynų ir kitų tylių, pagarbiai būtų kontempliuojančių daiktų, įsitaisė tikra bjaurybė – televizorius. Kaip daiktas gal jis ir niekuo dėtas, bet visa tai, ką jis rodo ir ką kalba, primena neišrūšiuotų šiukšlių krūvą, kur sumišę viskas – ir plastikas, ir popierinės pakuotės, ir stiklas, ir organinės atliekos. Galbūt turėčiau geresniu žodžiu minėti visuomeninę televiziją, LTV, kuri skelbiasi atliekanti nacionalinę tautiečių ugdymo ir švietimo misiją, skirtin-gai nei komercinės televizijos, kurios atvirai laiko savo žiūrovus idiotais. Bet neminėsiu. Nes be viso to, kas ten, nacionaliniame kanale, kalbama ir rodoma, galima puikiai apsieiti. O gerus filmus ir dienos aktualijas puikiausiai galima matyti internetu.

Kita vertus, iš gyvenimo išjungus televiziją, galima išvengti įkyraus bent jau dalies vietinių „žvaigždžių“ spindėjimo. Juk puikiai matyti, kad į televizijas nūnai susikraustė niektausčiai ir silpnapročiai, riebios provincijos raganos ir kriminalinės padugnės, vizijų re-gėtojai ir būrėjai iš kavos tirščių, ir tai logiška, nes jei-gu žiūrovas – idiotas, tai tokia publika jam kaip tik. Ži-noma, dar pridėjus idiotų išrinktus politikus, kurie nie-kuo nenusileidžia išnvardytam kontingentui, o neretai, žiū, dar juos ir aplenkia savo tarologijos ir astrologijos žinių išmanymu. Kaip suprantate, tokio pobūdžio žinios rinkėjams – žiūrovams daug aktualesnės, negu ekono-minės ir teisinės politiko žinios, o juolab kultūrinis iš-silavinimas. Kultūra apskritai tampa keista sąvoka ir ob-jektu – žinoma, ne be Kultūros komiteto pirmininko ir jo vasalų pastangų, kuriose akivaizdžiai matyti soc-realizmo atgimimo bruožai.

Kultūra, kaip ir intelektas, televizijai yra bjaurus žo-dis. Mat intelektui būdingas toks bruožas, kaip mąstymo laisvė, kritinis požiūris ir aštri ironi-ja, kurios baudžiauninko sąmonė negali pakeisti (ir traktuoja kaip patyčias). Štai todėl mūsų te-levizijos, ypač komercinės, sukelia tokį išpūdį, tarsi intelektas būtų kokia reliktinė amfibija, įdo-mi nebent labai siauros specializacijos mokslininkams paleontologams. Panašu, kad jos to ir sie-kia. Nenuostabu, nes kaip kitaip susikursi auditoriją, kuriai galima kišti visokį šlamštą. Paga-mintą pigiai ir greitai.

Imu suprasti žmones, kurie tylą laiko prabanga. Ne tą kurčią, sunkią kaimo laukų tylą, ku-rioje tarpsta savižudybės ir ksenofobija, kur spengia inercija. Prabanga tampa miesto ty-la, skir-ta mąstymui, knygos skaitymui, pagaliau – prisiminimams ir sapnams atviromis akimis. Foni-nis triukšmas, kurį kai kurie žmonės įsivaizduoja kaip aktyvaus gyvenimo palydovą, visas tas bru-kimasis, bėgimas, skubėjimas, įsivaizduojant, kad darai kažką prasmingo ir reikalingo – kvaila apgaulė. Kai imi tai suprasti, nebepaguodžia ir mintis, kad toks skubėjimas yra geriau negu iner-cija ir neveiklus sąstingis.

Kiek daug pustonių turi garsas, kokią turtingą atspalvių paletę išskleidžia vakaro šešėliai, kaip iš sąmonės gelmės tyliai ir magiškai ataidi trapus vaikystės prisiminimas!.. Jeigu netenkame šitų subtilių pojūčių – ne tik dėl televizijos, apskritai ir dėl gyvenimo tempo, bruzdesio, lėkimo, savo tikslų ir troškimų – ar kartais neprarandame savo žmogiškumo?.. Ar netampame tik bruzdžia, į skruzdėles panašia gyvų padarų kolonija, paklūstančia tam tikrai hierarchijai ir tam tikrai griež-tai ir kartu banaliai gyvenimo struktūrai?.. Kuriai neskubantys ir gyvenimą stebintys, besi-stengiantys suvokti jo esmę žmonės atrodo netikri, nesavi, nepritampantys?..

Sunku pasakyti. Bet būtent neskubantys žmonės šiais laikais yra tikrosios prabangos turė-tojai.

Ryto peizažas.

Naturephoto.lt nuotr.

ESKIZAS BŪSIMAM SAPNUI

Šitą negirdėtą tylą
būsiu skaitęs.
Kruvinai mėnulis dyla
virš giraitės.

Bet už tai, ką lyg netyčia
man parodė,
jei mokėčiau, pasakyčiau
gražų žodį.

O dabar mane jau tartum
miegas riečia.
Bet jei žodį tą ištartų –
ataidėčiau.

Aidas Marčėnas

Renata Šerelytė

Spaudos, radijo ir televizi-jos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugoji-mas bei lietuviybės puose-lėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Tikroji prabanga • **2-as psl. M. G. Slavėnienė.** Apmąstymai, Reformacijos metams praėjus (2) • **3-as psl. Aidan Marčėnas.** Dirbtinis kvėpavimas. Eilėraščiai • **4-as psl. Brilliantinis tenoras.** Aldona Žemaitytė kalbina Laimą Lingytę • **5-as psl. Algis Vaškevičius.** Per pasaulį keliaujantis šiuolaikinis Vokietijos menas užsuko į Lietuvą • **6-as psl. Astrida Petraitytė.** Lyzabetė, geležinė Marija • **7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** Kovo 8-oji: kuo daugiau gavai tulpių, tuo labiau esi moteris • **8-as psl. Lidija Veličkaitė.** Nuo šiaurės iki pietų ir atgal/ Kultūros kronika

Kitame numeryje: **W. Szymborskos koliazai Lietuvos Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje*** Naujasis Valdo Papievio romanas „Brydė“

Apmąstymai, Reformacijos metams praėjus (2)

M. Gražina Slavėnienė

Tęsinys. Pradžia 2018 m. kovo 10 d. „Kultūroje“

Lutherio ir Calvino skelbiamas mokslas buvo vadinamas Evangelija, t.y. „gera žinia“ apie Evangelijose aprašytą Kristaus gyvenimą ir misiją, tad evangelikai buvo „gerų žinių skelbėjai“. Laikui bėgant Liuterio pasekėjai buvo vadinami evangelikais, tiksliau – evangelikais-liuteronais, o Kalvino ir Cvinglio pasekėjai buvo kalvinistai arba evangelikai-reformatai (angl. „reformed“, „Presbyterian“). Lietuvos kalvinistai save vadina reformatais. Dabar įsigalėjo bendras terminas protestantai, kuris apima liuteronus ir reformatus, o taip pat ir naujesnes denominacijas, pvz. unitarus, anabaptistus, baptistus, anglikonus, menonitus, metodistus, episkopalus, kvakerius ir kt.

Kalbant apie reformaciją ir protestantizmą, pravartu susipažinti su istorine terminologija. Žodį reformacija anglosaksų pasaulyje dažniausiai vartoja protestantai mokslininkai, taikydami jį XVI a. judėjimui, susietam su Lutherio, Calvino, Cvinglio ir kitų žymiųjų reformuotos krikščionybės veikėjų teologija, tų laikų Katalikų bendrijoje laikoma eretiška. Katalikai mokslininkai savo ruožtu tą patį laikotarpį dažnai vadina „ikiprotestantiška Liuterio revoliucija“, o žodžiu reformacija apibūdina XVI a. antroje pusėje Tridento suvažiavime priimtas reformas. Protestantai tą laikotarpį vadina kontrreformacija. Šiais laikais mokslo sferoje jaučiamas šioks toks terminologinis kompromisas, kalbama apie „ankstyvesnę protestantų reformaciją“ ir „vėlesnę katalikiškąją reformaciją“, suvokiant reformaciją kaip katalikų bažnyčios atsinaujinimo paskatą, potridentinį pozityvų pertvarkymą. Ši naują požiūrį į mūsų istoriografiją įvedė mokslininkė Ingė Lukšaitė savo naujausiame kapitaliniame veikale „Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Mažojoje Lietuvoje“.

Grįžkime į XVI a. Lietuvą. Reformacijos tyrimus komplikuoja faktas, kad ji palietė lietuvių tautą, gyvenančią dviejose skirtingose valstybėse. Apžvelgiant XVI a. Lietuvos geopolitinę padėtį, randame, kad abi valstybės formavosi taip, kad nė vienoje iš jų negyveno visa lietuvių tauta. Didžioji tautos dalis buvo įsikūrusi Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, daugiatautėje valstybėje, kurioje ji sudarė mažesnę gyventojų dalį. Kita lietuvių tautos dalis telkėsi vadinamoje Mažojoje Lietuvoje arba Prūsų Lietuvoje, buvusioje pagoniškoje Prūsijoje, kurią XIII a. po ilgų karų nukariavo, apkrikštijo ir kolonizavo vokiečių Kryžiuočių ordinas. Reformacija vyko abiejose dalyse, bet skirtingai.

Pirmasis reformacijos etapas Lietuvoje siejamas su Prūsų Lietuva, kuri ne be pagrindo vadinama lietuviškos raštijos lopšiu. Ten buvo atspausdinta pirmoji lietuviška gramatika, pirmas katekizmas, ten randame pirmą Biblijos vertimą į lietuvių kalbą. Ten tautinio atgimimo laikais prasidėjo lietuviška periodika, pasirodė „Aušra“, žymūs tautinio atgimimo Mažosios Lietuvos veikėjai buvo spaustuvininkas Martynas Jankus ir filosofas Vydušas. Lietuvių kalba domėjosi ir ją puoselėjo net ir vokiečių mokslininkai, nors dažniausiai filologiniais tikslais. Kalbant apie lietuvių klasikų pasauliniame lygmenyje, nė vienas nėra taip žinomas, kaip Kristijonas Donelaitis ir jo poema „Metai“. Iš Didžiosios Lietuvos kilę pasaulinio lygio rašytojai Adomas Mickevičius (Mickiewicz) ir Oskaras Miłasius (Młószyński) tarp svetimtaučių figūruoja kaip lenkai.

Turbūt kiekvienas lietuvis yra girdėjęs, kad Martynas Mažvydas buvo pirmos lietuviškos spausdintos knygos autorius, bet ar pasidomėjo, kodėl jis buvo evangelikų kunigas, kodėl tai įvyko Prūsijoje? Kokie faktoriai nulėmė tokią savotišką padėtį?

Reformaciniam judėjimui įpusėjus, pagal Augsburgio taikos (1555 m.) nuostatą „cuius regio, eius religio“, vietiniai valdovai įgijo teises pasirinkti ir nustatyti savo krašto religiją. Daugelyje Europos šalių formavosi naujos evangelikų-liuteronų bažny-

Luco Cranacho tapytas Prūsijos kunigaikščio Albrechto Brandenburgiečio portretas

čios, kurios tapo valstybinėmis. Paskutinis kryžiuočių ordino komtūras kunigaikštis Albrechtas (Albertas) Brandenburietis (1490–1568), pralaimėjęs kovą su Lenkija, tapo Lenkijos karaliaus vasalu ir pasiskelbė Prūsijos hercogu. 1525 m., giliai paveiktas Liuterio mokslo, jis atsisakė katalikybės, priėmė naująją reformuotą tikėjimą ir nutarė visą buvusią ordino teritoriją perkrikštyti ir perorganizuoti į liuteronišką Prūsijos kunigaikštystę. Ordinas, užkariavęs Prūsiją su katalikybės vėliava, nesirūpino jos skleidimu. Krašto gyventojai autochtonai, ir senprūsiai (vok. Altpreussen), ir lietuviai buvo laikomi priespaudoje, su vokiečiais kolonistais nebendravo ir toliau slapta garbino savo senuosius dievus. Albrechtas dėjo dideles pastangas savo krašto keliakalbius gyventojus atvesti prie Lutherio skelbtos evangelijos.

Lietuviškiems kaimams labai trūko lietuvių protestantų kunigų. Pagalba netikėtai atsirado kaimyninėje LDK. Reformacijos pradžia Didžiosios Lietuvos kunigaikštystėje siejama su Abraomu Kulva-Kulviečiu. Jai pradėjus leisti šaknis Mažojoje Lietuvoje, reformacijos sklidimas į Lietuvos Kunigaikštystę karaliaus Žygimanto Senojo paskutinėje valdymo dekaadoje buvo sustabdytas jėga ir draudimais. Abraomas Kulva-Kulvietis, vienas pirmųjų žymių Lietuvos liuteronų, gilus humanistas ir teologas, studijavęs Wittenbergo universitete, apie 1540 m., karalienės Bonos remiamas, įsteigė pirmą Lietuvijoje aukštesnę humanistinio turinio trijų kalbų (hebrajų, graikų, lotynų) protestantiškos dvasios mokyklą. Ją lankė apie 60 didikų ir bajorų sūnų. Vilniaus vyskupo įsakymu ji buvo uždaryta, Kulvietis apkaltintas erezija ir priverstas ieškotis politinio prieglobsčio kaimyninėje Prūsijoje.

Kunigaikštis Albrechtas, globodamas savo naują liuteronišką krašto bažnyčią, Kulvietį ir jo šalininkus bei simpatikus mielai priėmė ir suteikė jiems svarbias lietuvių bendruomenių dvasios vadovų vietas. Jie buvo lietuviškos raštijos pradininkai, itin prisidėjo prie liuteroniškos Prūsijos krašto bažnyčios formavimosi. Reikia paminėti, kad šitie pirmieji politiniai emigrantai save laikė lietuvių tautos nariais. Mažvydas savo katekizmą dedikavo Didžiosios Lietuvos kunigaikštystei.

Kunigaikščio Albrechto pastangų dėka atgijo iki tol niekintos senprusių ir lietuvių kalbos. Albrechtas, iš motinos Sofijos pusės – gediminaitis, ypatingą dėmesį skyrė lietuvių kalbai. Platindamas liuteronybę, Albrechtas pradėjo plačią liaudies švietimo programą, leido lietuviškus vadovėlius, įstei-

gė Karaliaučiuje universitetą Albertina, kvietė lietuvius mokslininkus ten dėstyti, ruošti lietuviškai kalbančius kunigus. Pirmas profesorius buvo Stanislovas Rapolionis, aukšto išsilavinimo mokslininkas ir teologas, studijavęs pas Erazmą ir Melanchtoną. Prie jo greitai prisidėjo ir Abraomas Kulvietis. Jie pirmieji pradėjo versti giesmes ir katekizmą. Vienas pirmųjų absolventų buvo Martynas Mažvydas, Karaliaučiuje baigęs ruošti savo pirmą katekizmą lietuvių kalba, su abėcėle ir giesmynu – pirmą spausdinta knyga lietuvių kalba!..

Jei viskas būtų priklausę vien nuo kunigaikščio Albrechto, nėra abejonės, kad lietuvių kultūra, kad ir religijos keliu, būtų toliau vysčiusis. Albrechtas, Lietuvos karalių palikuonis, turėjo politinių ambicijų sujungti lietuviškai kalbančią liuteronišką Prūsų Lietuvą su Didžiąja Lietuva ir įkurti savarankišką nuo Lenkijos valstybę. Korrespondencija byloja, kad reformacijos judėjimo viršūnės labai rūpinosi reformacijos eiga Lietuvoje ir atidžiai ją sekė.

Nepaisant kunigaikščio Albrechto pastangų, Lutherio reformacija Didžiojoje Lietuvos kunigaikštystėje neįsigalėjo. Lietuvos kunigaikštystė buvo susieta personaline unija su Lenkijos karalyste ir kultūrinės bei religinės naujovės pasiekdavo Lietuvą per Lenkiją. Po senojo karaliaus mirties jo vienintelio sūnaus Žygimanto Augusto

valdymo pradžioje Lietuvą per Lenkiją pasiekė šveicariška kalvinistinė reformacija, ją puoselėjo įtakingi Lietuvos didikai. Jaunasis karalius, giminiuodamasis su kunigaikščiu Albrechtu, buvo gerai susipažinęs su nauja teologija ir domėjosi jos eiga Prū-

Paminklas Abraomui Kulviečiui Jonavoje, Santarvės aikštėje, atidengtas 2009 m.

sijoje. Jis turėjo platų humanistinį išsilavinimą, savo rūmuose Vilniuje telkė jaunus dvariškius ir dvaro pamokslininkus, atvirai diskutavo apie naujas bažnyčios atnaujinimo teologijas ir su reformacija plintančias humanistines idėjas. Jo dvaro atmosferą formavo daugelis visuomeninių veiksmų, skatinusių reformacijos plitimą Lietuvoje. Jis valdė nuo 1544 iki 1572 m.

Žygimantui Augustui perėmus sostą, Lietuva buvo daugiatautė, daugiakalbė, daugiakultūrė valstybė, kurioje sutilpo ir sugyveno įvairių tikėjimų žmonės. Jaunasis karalius nuo vaikystės buvo pripratęs prie įvairių religijų. Iki reformacijos Vilniuje ir jo apylinkėse vienas šalia kito gyveno katalikai ir stačiatikiai, buvo nemažai žydų, Senąjį Testamentą pripažįstančių karaimų, islamą išpažįstančių totorių. Visos konfesijos turėjo savo šventyklas, netrukdomi atlikinėjo savo apeigas. Skirtingos konfesijos netrukė dirbti bendram labui.

Tęsinys kitame numeryje

AIDAS MARČĖNAS

DIRBTINIS KVĖPAVIMAS

LAPAI JAU NUMESTI

Lapai jau numesti ir matos
pro miglą lomoj suspindęs
svetimas miestas –

kadai mylėjęs tave,
guodęs, globojęs, kreivom
tavo gatvėm, judviejų

skersgatviais nesaugiais
parvesdavęs į namus,
kurių niekada neturėjai.

Juoda neviltis, lūkesčiai
neišsipildę, mentalinė
blaivykla. Bet gal tik iš čia,

nuo dabar pamatai grožį
gyvenimo, žodžiais –
kaip vėjais – paleisto.

SIDABRINIS

toli, toli pernakt prisnigo
baltai, baltai – net banalu,
o vakarai pilni indigo
su ta rože, su bokalu –

drumzles ir pramanus išgramdžius
joks demonas nesuvedžios –
iš devynioliktojo amžiaus,
iš dvidešimtojo pradžios

tiesa tauriausia kaip iš vedų
sužaižaravo ir užges –
tavęs ten nieks nepasigedo
ir jau vargu ar pasiges

ŽIŪRĖTI KAIP SNINGA

Žiūrėti kaip sninga, kaip pėdsakus
vakarykščiame sniege
užkloja sniegas švarus, šiandieninis.

Prisimint, kad artėja riba, kai neliks
nieko, ką brangu prisiminti,
rr nieko, kam tai rūpėtų. Prikelti

jaunus mamą ir tėvą.
Sningant, sutemus. Vaikystėje,
kai grįždavai į namus

apledėjusiu šaliku, perkreipta kepure,
pirštinėmis pamestomis,
pripėdavęs. Vis dar sninga.

matai? Įsiklausyk, ką sningant
byloja tyla.

Nebūti? Skamba šitaip didingai,
kad vargu ar pavyks.

efoto.lt nuotr.

PRIE ŠEKSPYRO KAPO

Gyveno. Arba – kas jį ten žino.
Sudėjo sonetų. Arba nesudėjo.
Iš didelės meilės. Arba mažos.
Moteriai. Arba vyrui.

Sukūrė daug pjesių –
tragedijų, komedijų, kronikų.
Arba sukūrė ne jis.
Bet sukūrė.

Vieną prasmę. Ir kitą.
Taip, monologą studentui.
Ne, princui. Gal išminčiui,
o gal idiotui. Štai koks
klausimas, vis tas pats
ir tas pats. Būti. Arba nebūti.

Tai buvo jis ar nebuvo?
Jokio, studente, skirtumo,
atsakymas, prince,
šekspyriškai aiškus: yra.
Kaip ir Atlantida

eilėraštyje poetės jau mirusios,
bet, jei lavinies stropiai,
turėtum ir ją kuo gyviausiai
besišypsančią atpažinti

čia, kur žodžiai, žodžiai,
žodžiai prie menamo kapo,
kur laumių, kentaurų
ir sniego žmogaus pripėduota.

LAURO LAPAS

Lauro lapas į tavo, bičiuli,
poezijos knygą įdėtas
netyčia. Tiesiog neradau

po ranka jokio kito skirtuko,
o ten, kur tada gyvenau,
laurų krūmai kaip piktžolės veši.

Kad ir ką bemanytum – įžeisti
nei laurais, nei piktžolėmis
neketinu.

Ir eilėraščiai gražūs, tikri –
rimtas džiaugsmas tiek širdžiai,
tiek raukšlei.

Ypač tie, kur už laurų, tie,
kurių dar neskaičiau.

Supratingam tai – pagyrimas.

DIRBTINIS KVĖPAVIMAS

... slėpėsi nuo Viešpaties Dievo
veido tarp sodo medžių.

PRADŽIOS KNYGA

Apleistas, žmogaus užmirštas
sodas – saulės lopais, šešėliais

mirguliuoja
pavasaris įsibėgėjęs, dar akimirksnis –
ir išsikvėps,

ir nusapnuos į rugpjūtį.

Po sena obelīm byrančių žiedlapių
mirusiose poetikose pašarvotas esi.

Bet nepabaigtas. Nepažinęs,
neatpažintas. Gyvas
tiek, kad įkvėpęs net jas

gali trumpam atgaivinti.
Kartą kaskart paskutinį,
kas kartą – alsuojant be atgaivos.

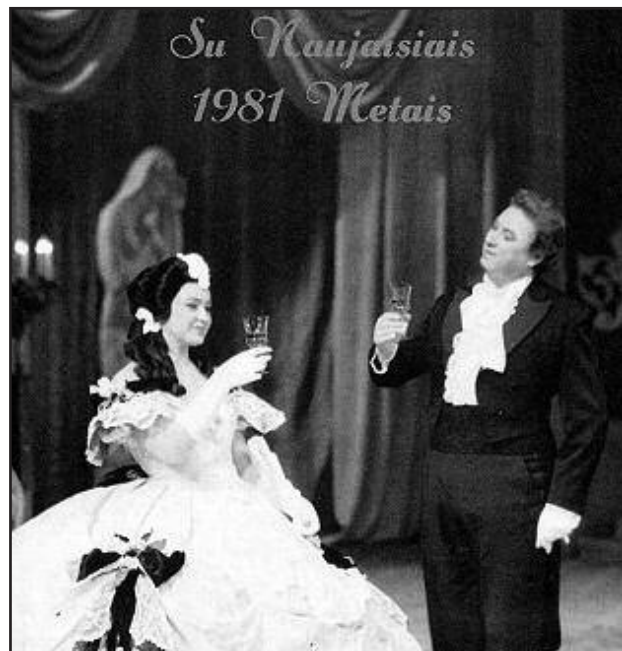
Aidas Marčėnas. *Dirbtinis kvėpavimas*.
Eilėraščiai. – Vilnius, Apostrofa, 2017

Žavingas moterų viliotojas Hercogas opere „Rigoletas“

Šeimos fortepijoninis trio su mažuoju Virgučiu

Naujametinė „Traviata“ 1981 m. Alfredas – Virgilijus Noreika, Violeta – Irena Milkevičiūtė

BRILIANTINIS TENORAS

Pasikalbėjimas su talentinga LRT dokumentinių-meninių filmų režisiere, Žurnalistų sąjungos dr. Vinco Kudirkos premijos laureate **Laima Lingyte**

Jos filmas „Briliantinis tenoras“ apie didįjį Lietuvos dainininką Virgilijų Noreiką išliks kaip dokumentinis-meninis kūrinys, ryškiais punktyrais nušviečiantis šio menininko gyvenimo kelią. Prieš kalbindama Laimą, kad papasakotų savo įspūdžius, kaip, kuriant filmą, buvo bendrauta su šiuo nepamirštamu menininku, noriu čia pateikti keletą įspūdžių, užsifiksavusių sąmonėje atmintiną kovo 6-tąją – Virgilijaus Noreikos laidotuvių dieną.

Intermezzo...

Tas 2018 metų kovo šeštosios rytas buvo neįtikėtinais skaidrus. Vilniaus arkikatedra prisipildė žmonių, besimeldžiančių už a. a. maestro Virgilijaus Noreikos sielą. Mišias aukojo Vilniaus vyskupas Arūnas Poniskaitis ir dar keletas kunigų, tarp jų ir Vilniaus katedros administratorius Virginijus Česnulevičius, „Marijos radijo“ direktorius Povilas Narijauskas, Klaipėdos Šv. Kazimiero bažnyčios kun. klebonas Rolandas Karpavičius, trijų Dzūkijos parapijų (Bobriškių, Senosios Varėnos ir Akmens) klebonas Pranciškus Čivilis...

Tuo metu didžiojo operos artisto kūnas, nurimęs po visų gyvenimo ir laimingų, ir negandingų valandų, gulėjo karste Nacionalinio operos ir baletų teatro scenoje. Salės prietemoje būdėjo žmonės, susirinkę atiduoti paskutinę pagarbą savo mylimam artistui. Kupina salė įvairaus amžiaus, įvairių profesijų žmonių, suvienytų pagarbos jų numylėtam dainininkui...

Viena po kitos slinko budėjimo valandos. Iš toli, iš scenos gilumos, tarsi iš paties dangaus atsklisdavo Virgilijaus Noreikos balsas – skambėjo jo išdainuotos operų ir liaudies dainos. Nuo palubės lyg perregima skara leidosi melzgana šviesa, skirianti sceną nuo salės. Kuklus kryžius velionio galvūgaly... Aibė baltų rožių, juosiančių avansceną. Loreta Noreikienė, priiminėjanti užuojautas iš nenutrūkstama srove plaukiančių Maestro bičiulių, jo mokinių... Sūnus Virgilijus...

Ir tylą – tirštą, lyg būtų pripildyta dangaus ir žemės gelmenų. Sukasi magnetofono juosta ir skamba iki skausmo visiems pažįstamas balsas. „Man ilgu, man ilgu, man ilgu... nerimsta mano širdelė...“ Pauzė. Tik neregima dvasia tarytum virpa, pasiklydusi tarp padūmavusių šviesotamsos efektų...

Ateina valanda, kai atvykęs į teatrą kunigas pakyla į sceną parengti paskutinį kūno išlydėjimą Amžinybėn, sukalbėti apeiginę maldą tam, kuris dešimtmečiais visiems dalijo savo sodrų ir drauge minkštą balsą. Nusileidžia scenos uždanga. Finita...

Nešini baltų rožių glėbiais palydintieji rikiuojasi ant plačių Operos ir baletų teatro laiptų, kurių apačioje jau laukia televizijų korespondentai, fotografai. O kas pajus ir kas sugaus tuos paskutinius iš šios erdvės iškeliaujančios sielos atodūsius. Iš tos šalies, kur buvo įprasmingas sudėtingas, daug gėrio ir grožio žmonėms atskleidęs didžiojo Maestro gyvenimas...

(Aldona Ž.)

Aldona Žemaitytė: Taigi kalbinu Laimą: ar prieš kurdama filmą apie operos legendą Virgilijų Noreiką pagalvojai, kad taip greitai jis jau taps istorija?

Laima Lingytė: Ne, negalvojau, viskas kada nors tampa istorija. Toks operos korifėjus, kaip Virgilijus Noreika, ir be mano filmo istorija. Bet žinojau, kad turiu atlikti savo misiją Lietuvos žmonėms, tautiečiams, gyvenantiems toli nuo namų, ir labai laiminga, kad filmas patiko ir pačiam operos dainininkui, ir jo šeimai, ir televizijos žiūrovams.

A. Ž. Kaip sužinojai apie Maestro mirtį?

L. L. Tą liūdną žinią man pranešė viena žurnalistė kovo 3-iosios rytą. Netrukus gavau patvirtinimą iš Loretos Noreikienės, su kuria bendraujame jau daugelį metų. Pažvelgiau pro langą, iš dangaus biro smulkios suledijusios snaigės – man pasirodė, kad oras buvo labai žvarbus.

Mes jau visi žinojom, kad maestro Noreika didvyriškai kovoja su baisia liga. Žinojome, kad labai intensyviai koncertuoja, dirba su mažaisiais dainininkais M. K. Čiurlionio menų gimnazijoje, profesoriauja Muzikos ir teatro akademijoje, filmuojasi Lietuvos televizijoje, pirmininkauja „Dainų dainelės“ konkursui ir t.t.

Visą laiką stebėjausi, iš kur tiek jėgų, kaip jis visur suspėja.

Virgilijus Noreika su žmona Loreta

A. Ž. Kokias V. Noreikos savybes labiausiai norėjai išryškinti savo filme?

L. L. Pirmiausia norėjau žiūrovams parodyti, kokį nepaprastą talentą turėjo Lietuva. Tai – pasaulinio lygio dainininkas. Jo lyrinis tenoras buvo gerai žinomas muzikos pasaulyje. Mane labai jaudino jo atliekamos operų arijos, lietuvių liaudies muzika, pagaliau A. Raudonikio „Švelnumas“... Televizijos fonduose radau daug filmuotos medžiagos apie Maestro. Teko peržiūrėti nemažai senosios dokumentikos, filmuotų muzikinių kūrinių, po to atrinkti, lyginti, kad atitektų tonacijos. Tai – kruopštus ir labai įdomus darbas. Norėjau, kad TV žiūrovai klausytų muzikos ir suprastų, kokį unikalią balsą turėjo V. Noreika.

Prisimenu jo Otelą, Giuseppe Verdi opere „Otelas“. Tą operą dar 1984-aisiais metais įrašinėju su dviem garsiais menininkais – spektaklio režisieriumi Rimantu Sipariu ir TV režisieriumi Henriku Kunavičium. V. Noreikos sukurtas Otelas buvo labai įspūdingas – tas pyktis, kada jį išduoda Jagas, mauro temperamentas, žėrintis aukso spalvos kostiumas, operinė vaidyba ir,

žinoma, unikalūs balsas... Ir šiandien man jie išlieka kaip labiausiai įsimintini. Neanalizuosiu lyrinio ar dramatinio tenoro savybių, atliekant šį vaidmenį. Tai – muzikologų darbas.

A. Ž. Ar buvo lengva su Maestro dirbti filmavimo metu?

L. L. Tai buvo labai mielas, paprastas žmogus, bet visada žinojau, kokio tai lygio menininkas. Iš pradžių tas žinojimas trikdė, bet jo pasitikėjimas manimi, pagaliau ne vienerius metus trunkantis mano darbas televizijoje, leido susikaupti. Tai ne tas artistas, kuriam paplosi per petį. Bet kartu labai šiltas ir puikiai bendraujantis su įvairaus amžiaus ar profesijos žmonėmis. Liko įsimintinas filmavimas sodyboje, Dzūkijoje, kur Maestro su mylima žmona Loreta išsėdavosi.

Filmuoti važiuodavom tik dviese su opera-

toriumi Lionginu Grigoniū, kad būtų kuo mažiau žmonių, kad būtų jauki atmosfera. Aš vairuodavau savo automobilį, o operatorius iš atidarytos bagažinės filmuodavo riedančią Noreikų mašiną. Oi, kaip man tie filmavimai patiko... Lietuvos laukai labai gražūs. Kartą išlipome iš mašinų ir Loreta braidė po žydinčią pievą. Tokia graži, visai kaip laukų gėlė. Tą kadra panaudojau filme, kai skambėjo nepakartojamai Virgilijaus Noreikos atliekama kompozitoriaus Algimanto Raudonikio daina „Švelnumas“.

Abu menininkai priimdavo mus labai šiltai, pavaišindavo kavą, stebindavo kulinariniais sugebėjimais. Loreta buvo puiki balerina, dar ir dabar savo patirtį perduoda jaunosioms būsime šokėjoms M. K. Čiurlionio baletų mokykloje. Su Operos ir baletų teatro primabalerina Loreta Bartusevičiūte kadaise filmavau ne vieną baletų spektaklį. Atsimenu, kai paskutinėje baletų „Silfidė“ mirties scenoje Silfidė šoko paskutinį išnykimo iš šios žemės šokį. Susigraudinau. Ji buvo tokia graži, trapi ir bejėgė...

Nukelta į 5 psl.

Per pasaulį keliaujantis šiuolaikinis Vokietijos menas užsuko į Lietuvą

Algis Vaškevičius

Net dviejų Kaune esančių muziejų – Mykolo Žilinsko dailės galerijos ir paveikslų galerijos – prireikė, kad jų salėse būtų galima sutalpinti parodą „Future Perfect“, kurioje – šiuolaikinis Vokietijos menas. Paroda ištis įspūdinga, išskirtinė, ir Lietuvos meno mylėtojai gali džiaugtis, jog po įvairiausias pasaulio šalis ir žemynus nuo 2013 metų keliaujanti ekspozicija užsuko ir į Kauną.

Parodoje „Future Perfect“ surinkti šešiolikos labai skirtingų menininkų darbai – filmai, fotografijos, skulptūros, objektai, tapybos darbai ir koliažai, skirti įsivaizduojamai ateičiai. Parodos pavadinimas sietinas su veiksmazodžio laiko forma, reiškiančia užbaigtą veiksmą ateityje: kažkas tada jau bus atsitikę. Būtent todėl paroda kelia klausimą iš šios perspektyvos: jei ateitis gali būti suprantama kaip praeities pabaiga, kaip tuomet mes dar apskritai galime pranašauti, samprotauti ir išeiti iš įprastų mąstymo paradigmu?

Pasak parodos kuratorių Angelikos Stepken ir Philippo Zieglerio, galimybė apmąstyti ateitį, teikti sumanymus, kelti lūkesčius ir būgstavimus ir jais pagrįsti savo veiksmus sutvirtina visuomenę. Tačiau šiandien ateitis vis dažniau pristatoma kaip kritinio mąstymo koncepcija. Nors skaitmeninės technologijos vis spartėja ir didėja mobilumas, mums sunku numatyti net artimą ateitį ir, atrodo, neįmanoma kalbėtis apie ateitį vartojant kategoriškus teiginius. Pavyzdžiui, griuvus Berlyno sienai ir nustojus mąstyti šaltojo karo kategorijomis, buvo ne tik paskaitinta ekonomikos globalizacija, bet ir atsisakyta daugelio Europos iliuzijų bei mąstymo paradigmu.

Parodoje ir keliama klausimai, ar mes dar galime susikalbėti būsimąjo atliktinio laiko kategorijomis, kaip savo požiūrį į šias kategorijas išreiškia menininkai, pasirinkdami atitinkamas medžiagas, formą, naratyvą ir vaizdinius, kaip jie iš naujo pristato praeitį?

Vokietijos užsienio ryšių instituto (ifa) parengtoje parodoje savo darbus pristato menininkai, kurie dabar gyvena arba yra gimę Vokietijoje, o jų biografijos iš dalies lėmė, kad jie iš kitų pasaulio regionų persikėlė į Berlyną. Tarp autorių – ir graikas, italias, prancūzas, meksikietis, iranietis, vietnamietis bei kitų tautybių menininkai, kurie savo darbuose nagrinėja hipotezes apie istorijos tėkmę, kuria naujomis formomis pagrįstą informaciją.

Parodą Kaune pristatė Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorius Osvaldas Daugelis, vokiškai pasveikinęs jos rengėjus ir pasidžiaugęs, kad meno mylėtojai turės puikią galimybę pamatyti, koks yra tas šiuolaikinis Vokietijos menas, kokios tendencijos jame vyrauja.

Goethe's instituto Vilniuje vadovas Detlefus Gericke itin džiaugėsi, kad į Lietuvą pavyko atvežti tokią didelę, įvairiapusę ir įdomią ekspoziciją, nes parengiamieji darbai, įvairūs derinimai užėmė nemažai laiko ir pareikalavo nemažai pastangų.

„Prireikė net dešimties dienų, kol viskas buvo parengta, paroda sumontuota ir darbai pateikti žiūrovui. Tai aukštos klasės menas, paliečiantis daugybę įvairių aspektų, ir neatsitiktinai jis rodomas Kaune, mieste, kuris didelį dėmesį skiria kultūrai, kuris 2022 metais bus visos Europos kultūros sostinė. Čia jaučiuosi puikiai, čia daug mano labai mėgstamų

mo bauhaus stiliaus pastatų. Parodos autoriai – praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio karta, tikrai turinti ką pasakyti“, – kalbėjo instituto vadovas.

Parodos kuratorius P. Ziegleris sakė, kad rengiant šią didžiulę ekspoziciją norėta ir siekta pateikti kuo platesnį šiuolaikinio Vokietijos meno spektrą, parodyti ir menininkų, ir jų kūrinių įvairovę. Parodos idėja kilo dar 2011 metais, o savo kelionę per pasaulį ji pradėjo 2013-aisiais, kai pirmą kartą parodyta Vokietijoje, Frankfurte. Iš ten ji keliavo į Lenkiją, Rusiją, po to aplankė Pietų Amerikos šalis – Braziliją, Kolumbiją ir dabar, sugrįžusi į Europą, yra pristatoma Kaune. Iš čia paroda keliaus toliau ir su šiuolaikinio Vokietijos menu galės susipažinti Airijos, vėliau – Afrikos šalių meno mylėtojai.

„Berlyne dirba tūkstančiai menininkų, ir atrinkti tuos šešiolika tikrai nebuvo paprasta ir lengva. Norėjosi ir įvairių meno formų, ir idėjų, atspindinčių šiandieną ir keliančių svarbius ateities klausimus“, – sakė parodos kuratorius.

Skaičiuojama, kad šiuo metu Berlyne gyvena apie 7 tūkstančiai vaizduojamojo meno atstovų, taigi kas 500-asis šio miesto gyventojas laiko save menininku. Nugriovus Berlyno sieną šis menas tapo labai patrauklus menininkams iš viso pasaulio. Vokietijos susivienijimas paskatino esminius urbanistinius pokyčius, kurie leido nebrangias erdves panaudoti meno reikmėms.

Pasak parodos rengėjų, Berlyne net 470 meno galerijų stengiasi išsilaikyti, nors tai miestas, kuris tikrai nepasižymi gausiais ekonominiais ištekliais ir nėra apsuptas klestinčio regiono. Autorių kuriamas menas neilustruoja pasaulio istorijos ar pasaulio aiškinimo, tačiau jis atspindi dabartines mąstymo formas ir jų ribas, atmetimą, paradoksus, galimybes.

Didelis būrys meno gerbėjų, susirinkusių į šios neeilinės parodos atidarymą, įrodė, kad šiuolaikinis Vokietijos menas domina, kad tokia paroda tikrai buvo laukiama. Pa-

rodos „Future Perfect“ rengėjai teigia, kad ji neturi nei pradžios, nei pabaigos, o tik iškelia klausimus, parodo šešiolika skirtingų meninių požiūrių, kuriais randama šešiolika skirtingų atsakymų į individualius tyrimus, interesus ir formas paieškas. Rengėjai tikisi, kad ji generuos vis naujas, konkrečias reakcijas, o joje dalyvaujantys menininkai ieškos ryšio su meno mylėtojais ir to miesto menininkais. Tokiu būdu „Future Perfect“ bėgant laikui bus susikūrusi savo ateitį. □

Nasar Tur darbai.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

Mariana Castillo Deball

Parodos autoriaus A. Majewskio kūriny

Atkelta iš 4 psl.

O svarbiausia yra tai, kad filmo „Briliantinis tenoras“ filmavimai mus visus jungė, nepaisant fizinio ir emocinio nuovargio. Mes visi norėjome, kad filmas pasiektų žiūrovų širdis ir, manau, mums pavyko. Daugybė žmonių, žinomų ir man nepažįstamų, šiomis liūdesio dėl jo išėjimo Anapus dienomis, dėkojo už filmą. O tai – nuostabiausias jausmas. Tai ir yra svarbiausia, dėl ko maestro Virgilijus Noreika taip ilgai džiugino Lietuvos ir viso pasaulio radijo klausytojus, TV žiūrovus bei tūkstantinę publiką, atidavusią jo pasiklausyti. Maestro darbus tęs jo mo-

kiniai, jau žinomi dainininkai, puikiai pasirodantys pasaulio scenose: Edgaras Montvydas, Vaidas Vyšniauskas, Merūnas Vitulskis, Eugenijus Chrebtovas ir kt. Naujai išrinktas Operos ir baleto teatro generalinis direktorius Jonas Sakalauskas, taip pat mylimas V. Noreikos mokinys, pasakė, kad jį Maestro palaimino. Linkiu ir aš jam sėkmės...

Pirmasis tarptautinis Virgilijaus Noreikos vardo konkursas, surengtas Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre, vyko prieš pusmetį per Maestro gimtadienį rugšėjo 22-ąją. Varžėsi jo mokiniai, suvažiavę iš įvairių pasaulio šalių, žinoma,

ir iš Lietuvos. Baigiamajame koncerte Lietuvos žiūrovus apstulbino ir sužavėjo aukščiausia jaunųjų vokalistų atliekamų kūrinių kokybė. Ištraukos iš operų ir operečių skambėjo taip, lyg būtų dainavę garsiausių pasaulio scenų pagrindiniai operos solistai. Tikime, kad jaunieji tokie ir bus. Tą koncertą man teko tiesiogiai transliuoti per Lietuvos televizijos Kultūros kanalą. Tai buvo nepakartojama... Žinau, kad šis konkursas taps tradicija. Tuo pasirūpino Virgilijaus Noreikos mokiniai...

A. Ž. Ačiū už nuoširdų ir išsamų pokalbį.

□

Atkelta iš 6 psl.

baraką. „Pagal 58-ąjį straipsnį nuteistos [t.y. politinės] moterys daugiausia buvo estės, lietuvės, latvės, tarp jų buvo vos kelios rusės” (p. 143). 1959 m. komisijai iš Maskvos peržiūrėjus visų įkalintųjų bylas, Marija Klemaitė buvo paleista. Sekinančio darbo ir lagerinio „komforto” atsikandusi Marija dabar jau tikrai nebetroško grįžt į šį pastogę ir putros dubenėlį garantuojantį „prieglobstį” (nors 1964-aisiais dar buvo metams nuteista – mat nepranešė apie pas ją per lagerinius ryšius atsibeldusį, gerokai prisidirbusį vyruką). O išėjus iš Puksozero jai tebuvo vos dvidešimt dveji, taip sakant – visas gyvenimas prieš akis. Dar ne galutinėje gyvenimo stotelėje herojė apibendrino: „Metų metus basčiausi po tą milžinišką imperiją – Sovietų Sąjungą, buvau Lietuvoje, prie Juodosios jūros, Estijoje, Leningrado srityje, prie Azovo jūros, Kazachstane ir Azerbaidžane. Vis mėgindavau įleisti šaknis, bet man niekaip nepavyko. Niekur neištverčiau ilgiau kaip metus” (p. 193).

Galiausiai – palaidojusi ir vos pusantrų metų tesulaukusią dukrelę Noną, nors atsitiktinio nuotykiu vaisių, bet brangų – apsisprendė keliaut į Sibirą, į Nazarovą, kur turėjo susirast savo pirmgimę, tegu ir nereikšdama į ją savo teisių (kaip minėta, ilgai savo „draugės” mulkinta, visaip lepins „savo” Aną). Ten kuriam laikui įleido šaknis, trumpam ištėkėjo, pakeisdama pavardę į Logvinenko, susilaukė dukters Jelenos, plėšėsi darbuose nuo ryto iki sutemų (nors turės pasiteisinimą - dėl sotesnio kasnio dukrai, bet Jelena vėliau pagrįstai galės priekaištauti, kad mama jai neskyrusi laiko; regis, jų santykiai kuo toliau, tuo labiau komplikuosis; ir anūkai nebus be problemų...)

Darbšti ir sumani Marija mums primena (o kai kam ir naujieną turbūt praneša) sovietines sukčiavimo, gvelbimo tradicijas. Štai dirbdama konduktore – kratydamasi valandų valandas į kaimus – ji kaip įprastą, gėdytis visai neverčiantį dalyką pripažįsta: „Jei kelionė kainuodavo rublį ir dešimt kapeikų, iš keleivio tiek ir paimdavau, bet iš ritinėlio kartais atplėšdavau bilietų tik už penkiasdešimt kapeikų” (p. 216). Dar kita (labiau sovietinė ar rusiška?) „tradicija” – vairuotojas „per daug” išgėrė – baigiasi tragedija: autobusas įvažiavęs į šalikelę vertėsi, galiausiai užsidedė, dauguma dar spėjo išsigelbėti, bet keli keleiviai žuvo, ir pati konduktorė sužeista pateko į ligoninę.

Galiausiai Marija tarsi sulaukė laimės – per Raudonąjį Kryžių patyrė tėvą ir brolių gyvus sveikus gyvenant Vokietijoje. Su dukra Jelena susiruošė keltis ten; ištverė – turbūt nėra ko stebėtis – kiek daugiau nei metus. Nutarusi įsikurti gimtojoje Rytų Prūsijoje (kraštą šiuo vardu dažniau pavadindama nei Kaliningrado sritimi), tėvo sušelpta, ten, Iževskojės kaime (buvę Vidyčiai/ Widitten), nusipirko namelį. Bet ir Rusijoje vis mažiau jausdamasi namie, rinkosi tarsi gyvenimą tarp dviejų pasaulių. „Dabar jau turiu tikrą raudoną kelioninį pasą, Vokietijoje gaunu kuklią pensiją ir kaip galėdama dažniau važiuoju pas dukrą ir anūkus į Viditeną, buvusią Rytų Prūsiją. Laimė, iš manęs neatėmė Rusijos pilietybės. Juk ir esu pusiau tokia, pusiau tokia – ir vokiečių, ir rusė” (p. 304).

Autorė knygą papildė nuotraukomis, įvairius herojės gyvenimo laikotarpius iliustruojančiomis (štai archyvinė 1938 m.: mažylė Lyzabetė tarp Kristelės ir Manfredo), paliudijančiomis, kad jos žodžiai „Obuvau daili” – ne tuščios pagyros. Taip pat priešlapiuose regime žemėlapi, rodantį Lyzabetės-Marijos odisejos maršrutus. □

Kovo 8-oji: kuo daugiau gavai tulpių, tuo labiau esi moteris

Ieva Marija Mendeikaitė

Gėlės ir saldinius mėgsta visi, gauti juos nemokamai – dar geriau, kur čia galėtų būti problema? Tačiau problema yra ta, kad Tarptautinės moters dienos esmė visai ne tokia. Ši diena – diena, kai galime pasidžiaugti, kiek daug pasaulyje moterys yra pasiekusios, kiek nuveikusios, kokių šaunių jų yra visame pasaulyje, paminėti jas, išskirti jų nuveiktus darbus ir palyginti su dabartimi ar praeitimi, kai moterys buvo išnaudojamos ar neturėjo balso pasisakyti. Kovo 8-oji turi būti skirta priminti ir parodyti, kiek dar yra daug problemų, su kuriomis moterys kasdien susiduria, kad moteris yra kur kas daugiau, nei tik „graži saulutė, kuri savo šypseną praskaidrina visiems dienele” ar eilinė laukuose išdygusi gėlytė. Tad ir pats tulpės ar šokolado įteikimas parodo, kaip ši diena yra suvokiama – visiškai primityviai ir neadekvačiai lyčių lygybės požiūriu.

Vienose šalyse kovo 8-oji buvo pradėta kaip moterų teisių diena, kovojant prieš nelygybę ir norint užtikrinti savo teises, kai kuriose kitose šalyse, kuriose nešvenčiama Motinos diena, ši diena buvo naudojama pasveikinti mamoms, tik turėjo Moters dienos pavadinimą. Dabar ši diena ir šventė taip primityviai išsigimė, kad viskas, kas liko, tai gėlė ir šokoladas, kuriuos moterys gauna kaip priminimą, kad nėra prastesnės už vyrus. Tačiau kovo 8-ajai praėjus, dėl šios dienos buvo kilę daug diskusijų ir buvo galima išgirsti daug įvairių ir skirtingų nuomonių dėl šios dienos praleidimo būdo – komentavo ir moterys, ir vyrai.

Ne vienai merginai ar moteriai teko gauti viršininukų sveikinimus su prierašais „būkite tokios skaisčios ir švytinčios saulutės, kurios praskaidrins visiems dieną” ar tą dieną būti nepelnytai išgirtoms ir apdovanotoms gėlėmis. Taip pat teko matyti ne vieną viešą įrašą socialinėse medijose, kuriuose vyrai rašė, jog šią dieną jie dėkoja moterims, kad jos yra gražios, nuostabios ir juos pakenčiančios. Kai kurios moterys piktinosi šia diena ir tokiais įrašais, tačiau kitos tai sureikšmino ir laikino tokius vyrų įrašus socialinėse platformose, teigdamos, kad nieko blogo čia nematančios, o gauti gėlę nemokamai ir būti išgirtai juk patinka visoms.

Na, ne visoms. Nors ir galima suprasti, kad iš dabartiniame amžiuje užaugusio vaikinio pusės ši diena gali atrodyti labai miela ir tikriausiai net nekalta, aš pati, jei būčiau vaikinai, tikriausiai nesuprasčiau, kur čia yra problema gauti nemokamai

Už mergaičių teises į mokslą aktyviai kovojanti Malala Yousafzai

gėlių ir būti sveikinama papildomai. Tačiau aš žvelgiu iš šiamo amžiuje užaugusios merginos perspektyvos. Iš tos merginos, kuriai ta diena nesuprantama, kurios esmės ji niekaip negali įžvelgti. Iš tos merginos, kuri, gaudama gėles ir pavadinta „saulute, kuri visiems praskaidrins dieną”, jaučiasi itin nemaloniai ir nežino, kur dėtis. Kodėl vieną dieną man praeinant gatvę į mane atsisukę statybininkai švilpauja ir šūkauja, o kitą dieną nuo jų jau gaunu sveikinimus su Moters diena ir ditirambus, kokia ypatingai švytinti saulutė jiems esu? Tokiai merginai ši diena atrodo nemenkai žeminanti – tave sveikina ir tave suvokia kaip gėlytę vien todėl, kad nesijaustum prastesnė ir tai dar primityvizuoja iki pačios gėlės įteikimo, nes galbūt paimdama tą gėlę pamatysi, kad visgi gal turi kokią dekoratyvinę vertę.

Taip pat yra ir kitokių požiūrių, į kuriuos taip pat reikėtų atsižvelgti. Yra merginų, kurios šią dieną priima labai rimtai, kurios supranta jos esmę ir ją vertina kaip progą pasidalinti skausmais, problemomis su kuriomis susidūrė būdamos moterimis. Būtent žvelgiant iš merginos, kuri užaugo prastomis sąlygomis, buvo engiama, gavo daug mažesnę algą nei kolegų vyrai, buvo diskriminuojama ir nepriimta rimtai vien dėl to, kad yra moteris, tuomet iš jos perspektyvos ši diena tikrai daug reiškia. Ji naudinga, ir šią dieną ji kaip niekad aktyviai pasisakys už tai, kad reikia atkreipti dėmesį į neišsivysčiusių šalių regionus ir moterų problemas ten, ankstyvą jų ištekinimą, prievartą ir algų nelygybę, prastą elgesį ir amoralų požiūrį į moterį. Tačiau net ir iš jos perspektyvos žiūrint, nemokamos gėlės ir saldainiai yra visiškai ne toks šios dienos paminėjimo

būdas. Nemokami saldainiai ir nemokamos gėlės nelygybės tarp lyčių juk nesumažins, algų neišlygins ir seksistinių lyčių problemų taip pat neišspręs; jeigu atvirai, tai netgi jas padidins ir suprimityvins.

Ypač Lietuvoje ar Vakarų pasaulio šalyse, kur šios problemos, nors dar ne visiškai, bet daugmaž yra išspręstos, tačiau moterys vis tiek yra sveikinamos, įteikiant tulpes ir joms yra sakoma, kad nesijaustų prastesnės, kad viskas yra tvarkoj ir kaip džiugu, kad moterys yra pasaulyje ir kad sugeba pakęsti vyrų poelgius. Tai žemina merginas visiškai.

Vakarų pasaulyje lytis jau seniai nebėra matas, pagal kurį nustatoma, kiek algos gausi, kada turėsi ištėkėti ir kaip į tave žiūrės darbdaviai ar kolegos. Nors seksizmo problema yra neišnykusi ir neaišku, ar kada nors gyvenime ji visiškai išnyks, bet tokia diena kaip Moters diena ir toks pasirinktas šventimo būdas, kaip gėlės įteikimas, ne tik nepadeda šiai problemai išnykti, bet kartu ir suteikia galimybes jai toliau augti. Ir nors daugeliui merginų patinka gauti gėlių ir šią dieną jos niekada nepasakys, kad vyrams to daryti nereikėtų, tačiau mano požiūriu buvimas moterimi jau seniai nebėra buvimas gražia gėlyte laukuose, buvimas moterimi yra kur kas daugiau nei tai ir ši diena mane verčia jaustis taip, tarsi į moteris vis dar būtų žiūrima kaip į gėlytes laukuose ir jos nėra priimamos rimtai.

Vien dėl to, kad moterys yra moterys, jos tą dieną gauna gėlių ir joms yra primenama, kad jos nėra prastesnės – ironiška, nes pats faktas, kad joms tai primenama, parodo, kad į jas dar taip žiūrima. Na, aš juk jau seniai žinau, kad nesu prastesnė. Ir man nereikia gėlių tam priminti – kaip ir globėjiško požiūrio. Nereikia, ačiū. □

Švedų rašytoja Astrida Lindgren - ryški ir nepriklausoma moteris

Čiurlionio kvartetas: pirmas iš dešinės Jonas Tankevičius (I smuikas), iš kairės: pirmas Darius Dikšaitis (II smuikas), Saulius Lipčius (violončelė), Gediminas Dačinskas (altas). Iš kairės: ketvirtas mandolininkas Francesco Mammola, klavesinininkė Nijolė Dorotėja Beniušytė, kompozitorius Ilkay Bora Oder

Nuo šiaurės iki pietų ir atgal.

IX tarptautinis muzikos festivalis „Le strade d’Europa. Lietuva-Italija“ 2017

Lidija Veličkaitė

Kiekvienais metais Tarptautinis muzikos festivalis „Le strade d’Europa. Lietuva – Italija“ pritraukia atlikėjų ir kūrėjų ne tik iš plačiosios Europos, bet ir kitų pasaulio kraštų. 2017 m. lapkričio – gruodžio mėn. įvyko IX tarptautinis muzikos festivalis „Le strade d’Europa. Lietuva-Italija“ 2017, kurio metu buvo surengta 10 koncertų, šeši iš jų Lietuvoje ir keturi Italijoje. Juose dalyvavo talentingi jaunosios kartos atlikėjai ir kūrėjai iki 28 metų iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Italijos, Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV), Pietų Korėjos ir Turkijos. Kaip visada festivalio tikslas – pristatyti jaunuosius atlikėjus, jau triumfuojančius tarptautiniuose muzikos konkursuose ir įgijusius pripažinimą savo šalyse ir svetur. 2017 m. festivalis išskirtinį dėmesį skyrė atlikėjams iš Baltijos šalių ir aktualiosios muzikos kūrėjų naujesiems opusams, lietuvių ir turkų kompozitorių premjeroms, paremtomis tautinės muzikos motyvais.

Festivalio atidarymo koncertas „Su muzika per Europą“ 2017 m. įvyko lapkričio 11 d. Plungėje, Žemaičių dailės muziejuje. Koncerto programoje skambėjo XVIII–XXI a. muzika, apimanti užsienio ir Lietuvos kompozitorių kūrybą: Giuseppe Giuliano ir Domenico Gaudio G-dur bei Antonio Vivaldi D-dur koncertai mandolinai, styginiams ir *basso continuo*, Teisučio Makačino nostalgiska pjesė „Atspindys“ styginių kvartetui bei jauno turkų kompozatoriaus Ilkay Bora Oder kūrinys „Tombik“. Ilkay Bora Oder, kaip ir italų mandolininkas Francesco Mammola bei lietuvių klavesinininkė Nijolė Dorotėja Beniušytė savo kūrybines idėjas sujungė bendrai veiklai, po L’Akvila Alfredo Casellos (Italija) konservatorijos skliautais, kurią visi trys ir yra baigę. Koncertas mandolinai ir styginių kvartetui „Tombik“, pavadintas Stambulo miesto legenda tapusio katino vardu, atspindi Artimųjų Rytų melodijas ir ritmus. Pastarasis kūrinys parašytas festivalio užsakymu. Šią plataus sti-

listinio spektro programą atliko Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Čiurlionio kvartetas, bei Italijoje gyvenantys klavesinininkė Nijolė Dorotėja Beniušytė ir mandolininkas Francesco Mammola. Antrą kartą Lietuvoje koncertuojantis italų mandolininkas Francesco Mammola yra daugelio tarptautinių konkursų bei prestižinės Claudio Abbado meno premijos laureatas, tarptautinės S. Giovanni Crisostomo kultūros akademijos ir Italijos Respublikos Senato apdovanotas bronzos medaliu už aktyvią meninę veiklą. Po itin sėkmingų koncertų Lietuvoje mandolininkas yra įtrauktas į elitinį pasaulinį mandolininkų sąrašą „Mandoisland“. Koncertinė programa „Su muzika per Europą“ nuskambėjo ir antrame festivalio koncerte Vilniaus Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje. Sausakimšoje muziejaus salėje koncerto klausėsi ir Turkijos Respublikos nepaprastoji ir įgaliotoji ambasadorė Aydan Yamancan. Festivalio koncerte „Juniors in Concert“, kuris vyko Vilniaus paveikslų galerijoje (Chodkevičių rūmai) lapkričio 25 d., dalyvavo Lietuvos muzikos, meno mokyklų jaunieji atlikėjai, tarp jų ir Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų, Vilniaus B. Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklų ir Vilniaus J. Tallat-Kelpšos konservatorijos moksleiviai bei Lietuvos muzikos ir teatro akademijos studentai.

Toliau festivalis persikėlė į Italiją, L’Akvilos, Romos, Galėzės miestus. Du festivalio koncertai „Lietuvos garsai“ nuskambėjo lapkričio 30 d. Akvilos miesto Nacionaliniame Abrucų muziejuje MUNDA ir gruodžio 1 d. Romos miesto teatre Keiros. Atlikėjai – lietuviškųjų koncertų Italijoje pažiba – ansamblis „Trio Agora“. Tai trys nuostabūs, talentingi prestižinių tarptautinių konkursų laureatai: Žilvinas Brazauskas (klarnetas), Lietuva/Vokietija, Natania Hoffman (violončelė), JAV/Italija ir Robertas Lozinskis (fortepijonas), Lietuva/Didžioji Britanija. Ansamblis susibūrė prieš dvejus metus ir po metų įtempto darbo debiutavo Olandijoje, Širmonikogo jaunųjų talentų festivalyje. Po sėkmingo pasirodymo ansamblis „Trio Agora“ buvo pakviestas koncertuoti į Vokietiją, Belgiją ir Lietuvą. Ansamblis „Trio Agora“, bendradarbiaudamas su aktualiosios muzikos kūrėjais, parengė unikalią koncertinę programą „Lietuvos garsai“. Tai jaunosios lietuvių kartos kompozitorių Jutos Pranulytės, Mykolo Natalevičiaus, Jono Jurekūno bei vyresniosios kartos Algirdo Klovos ir Joel Hoffman kūriniai, atspindintys savaip Lietuvos spalvas, istoriją ir

sąsambius. Tai ir lietuviškos sutarinės, ir gaudžiantys Sibiro tylos aidai, ir Lietuvos lygumos, paskendusios rūke. Šią unikalią koncertinę programą ansamblis skyrė Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui.

Jau su skirtinga programa „Jaunystės muzika“, ansamblis „Trio Agora“ gruodžio 2 d. pasirodė Galėzės mieste, Marco Scacchi muziejuje. F. Mendelssohno, J. Hoffmano, S. Rachmaninovo ir L. van Beethoveno kūriniai liejosi laisvai ir išpūdingai, žavėdami susirinkusius klausytojus. Koncerto pradžioje sveikinimo žodį tarė ir dėkojo už gražią partnerystę Lietuvos Respublikos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Italijos Respublikoje J. E. Ričardas Šlepavičius: „Man šiandien tenka didžiulė garbė ir atsakomybė kreiptis į Jus, mielieji Tarptautinio muzikos festivalio „Le strade d’Europa. Lietuva-Italija“ 2017 svečiai ir dalyviai. Muzika nepripažįsta sienų, jos neskiria skirtingos kalbos ir jos neįmanoma uždaryti erdvėje ir laike, muzika yra amžina, nes ji kalba jausmų kalba. Muzika kaip nematoma styga paliečia mūsų širdis, nutiesia kelią į savąjį garsų pasaulį, kurį kiekvienas mes suprantame savaip.“ Taip pat sveikino Galėzės miesto meras Danilo Piersanti ir savival-

dybės kultūros skyriaus vadovė Donatella Manno. Festivalio koncertai Galėzės mieste jau skamba trečius metus ir yra tapę tradiciniais koncertais, kurių laukia visi miesto gyventojai.

2008 m. užbaigusi Kook-Min universitete (Pietų Korėja) fortepijono specialybės studijas, Lee Boo Sung atvyko į Italiją toliau tęsti fortepijono studijų ir šiuo metu mokosi „Licinio Refice“ muzikos konservatorijoje Frozinoneje. Ji yra tarptautinių konkursų Pietų Korėjoje bei Italijoje laureatė. „Jos didenybė Sonata“ – tokiu pavadinimu gruodžio 7 d. įvyko ketvirtasis festivalio koncertas Italijoje, Romos Keiros teatre, kurio metu pianistė Lee Boo Sung atliko itin sudėtingą ir nemažos ištvermės reikalaujančią programą – F. Chopino antrąją sonatą b-moll op. 35, L. van Beethoveno sonatą nr. 4 op. 7 Es-dur ir S. Rachmaninovo antrąją sonatą b-moll op. 36.

Gruodžio 13 d. festivalis sugrįžo į Lietuvą ir Kauno Juozo Naujalio muzikos gimnazijoje nuskambėjo net du koncertai. „Juniors in Concert“ dalyvavo Lietuvos muzikos ir meno mokyklų jaunieji atlikėjai, tarptautinių muzikos konkursų Italijoje „Citta di Barletta“ ir „Premio Accademia Giovanni“ laureatai iš Kauno A. Kačanausko, Klaipėdos J. Karoso, Vilniaus Karoliniškių muzikos mokyklų, Kauno J. Naujalio muzikos gimnazijos, Kauno J. Gruodžio, Klaipėdos St. Šimkaus konservatorijų ir Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos. Tuo tarpu fortepijoninio recitalio „Šviesos ir šešėliai“ metu pasirodė dar viena pianistė iš Pietų Korėjos – Tarptautinių konkursų laureatė Juyen Chai. IX tarptautinis muzikos festivalis „Le Strade de’Europa. Lietuva-Italija“ 2017 baigiamaisiais akordais savo programą užbaigė gruodžio 14 d. koncertu „Aurora Borealis“, kurį Biržų pilies menėje išpūdingai pateikė kamerinės muzikos ansamblis „Trio Tempus Balticus“. Jo programoje – E. S. Tuur, P. Plakidis, E. Ešenvalds ir L. Van Beethoveno kūriniai.

2018 metais tarptautinis muzikos festivalis „Le strade d’Europa. Lietuva-Italija“, devynis kartus džiuginęs Lietuvos ir Italijos muzikos mylėtojus, jau sėkmingai žengia į savo dešimtąjį gimtadienį. □

Kultūros kronika

36-ajame tarptautiniame kino festivalyje „Bergamo Film Meeting“ Jonui Mekui skirta speciali programos dalis – „Incontri: Cinema e Arte Contemporanea“. Žiūrovai turės progą aplankyti visame pasaulyje žinomo legendinio korifėjaus Jono Meko asmeninę parodą ir gėrėtis filmų retrospektyva. Parodoje bus galima aptikti serijos „In An Instant It All Came Back to Me“ video darbus, „Birth of a Nation“ nuotraukas iš jo garsaus 1997-ųjų metų filmo tuo pačiu pavadinimu, 21 nuotraukos seriją „To New York with Love“, skirtą pagrindinei J. Meko meno scenai – New Yorkui. Parodai sukurtas garso takelis Jonui Mekui bendradarbiaujant su Dalius Naujo, taip pat įkurta sala, skirta J. Meko publikacijoms, kurias vartydami lankytojai galės pažinti šią visapusišką ir išskirtinę asmenybę.